

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО КОСМІЧНОГО АГЕНТСТВА УКРАЇНИ. ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Дарія Іванівна ТОПАЛ,

*аспірант кафедри права Національного
аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського
“Харківський авіаційний інститут”
<https://orcid.org/0000-0001-7600-9501>
d.topal@khai.edu*

Одним із видатних досягнень ХХ століття є освоєння космічного простору. Саме це є показником того, що діяльність людства вийшло на новий, глобальний рівень. Освоєння космосу завжди пов'язане з геополітикою та національними інтересами. Космос розглядається як “спільна мета”, використання якої є обов'язком усіх держав та потребує співпраці для безпечного використання. Україна має статус космічної держави завдяки науковому, інженерному, виробничому потенціалу та низці заходів, здійснених у 1992–2020 роках. Використання космічного простору в Україні здійснюється відповідно до внутрішніх та міжнародних нормативно-правових актів. Однак, пандемія COVID-19 2020 року спричинена вірусом SARS-CoV-2 та військова агресія Російської Федерації серйозно вплинула як на світову економіку в цілому так і на сектор космонавтики зокрема. Через це реалізація багатьох програм, щодо освоєння космосу сповільнилася, терміни запуску ряду космічних апаратів змістилися.

Зміна політичної та економічної ситуації в державі, нові виклики, які постають перед космічної галуззю, зумовлюють необхідність пошуку для їхнього вирішення.

Для ефективної організації космічної діяльності та вирішення поставлених перед нею завдань, необхідно належне державне регулювання. Основним законодавчим актом, який визначає загальні правові засади здійснення космічної діяльності в Україні та під юрисдикцією України поза її межами є Закон України “Про космічну діяльність” (далі – ЗУ), прийнятий Верховною Радою України (далі – ВРУ) 15 листопада 1995 року № 502/96-ВР.

Згідно ст. 4 ЗУ, однією з основних засад космічної діяльності в Україні визначене державне регулювання[1]. Положення цього Закону поширюються на всі види діяльності, пов'язаної з дослідженням і використанням космічного простору. Відповідальним органом, який здійснює державне регулювання космічної діяльності в Україні відповідно до ЗУ є Державне космічне агентство України (далі – ДКА).

Питанням щодо вивчення особливостей адміністративно-правового механізму регулювання суспільно- економічних відносин турбували багатьох вітчизняних науковців, таких як: В.Б. Авер'янов, Н.М. Азаркін, М.В. Баглай, О.М. Бандурка, Д.Н. Бахрах, А.А. Богачова, В.В. Богуцький, Ю.П. Битяк, К.Г. Волинка, Б.Н. Габричидзе, В.Н. Гаращук, З.С. Гладун, В.П. Горбатенко, В.А. Греченко, Б.С. Єбзеєв, В.М. Кампо, М.С. Кельман, А.В. Коваль, І.Б. Коліушко, В.К. Колпаков, Т.М. Кравцова, С.О. Кравченко, С.П. Кисіль, О.В.

Кузьменко, Є.В. Курінний, Н.Ф. Лата, В.Я. Малиновський, О.Г. Мурашин, Н.Р. Нижник, В.М. Селіванов, О.Ф. Скакун, С.Г. Стеценко, . В.П. Тимошук, В.Д. Ткаченко, О.В. Хоменко, В.Н. Хропанюк, А.М. Цветков, М.В. Цвік, В.М. Шаповал, Ю.С. Шемшученко та інших..

Проблемам правового регулювання космічної діяльності в Україні присвячена низка робіт: І. Андрушко І. П., Ю. Драпайло, Н. Малишевої та інших.

Окрім законодавчих актів, які визначають загальні правові засади здійснення космічної діяльності в Україні інші дослідження у формулюванні “адміністративно-правові засади діяльності Державного космічного агентства України” відсутні, що в свою чергу обґрунтовує актуальність дослідження.

Відповідно до академічного тлумачного словника слово засада означає основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь [3].

Адміністративно-правові засади являють собою сукупність взаємопов'язаних, внутрішньо погоджених основоположних нормативних правових актів, що містять юридичні принципи і норми, спрямовані на адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері діяльності Державного космічного агентства України з метою їх упорядкування та розвитку відповідно до суспільних потреб.

З метою збереження та подальшого розвитку науково-технічного та виробничого потенціалу ракетно-космічної галузі СРСР в Україні 29 лютого 1992 року Указом Президента України Л.М. Кравчука №117 було створено Національне космічне агентство України у якості Центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері космічної діяльності.

Створення нового органу виконавчої влади передбачає також розробку та затвердження Положення на підставі якого що визначило основні правила організації та діяльності.

Тому 13 грудня 2006 року № 1722 Постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Положення про Національне космічне агентство України. Дане Положення регламентувало адміністративно-правовий статус центрального органу виконавчої влади у сфері космічної діяльності та яке визначало такий ЦОВВ як Національне космічне агентство України (далі – НКАУ) при Кабінеті Міністрів України.

Указом Президента від 09 грудня 2010 року №1085/2010 “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” було змінено назву центрального органу виконавчої влади у сфері космічної діяльності з Національного космічного агентства України на Державне космічне агентство України (далі – ДКАУ).

Діяльність ДКА України регулюється Положенням про Державне космічне агентство України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 травня 2015 р. № 281 (далі – Положення). Згідно цього положення ДКА є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері космічної діяльності. Основними завданнями ДКА є реалізація державної політики у сфері космічної діяльності [2]. Під реалізацією державної політики у сфері космічної діяльності розуміється підвищення ефективності використання космічного потенціалу для вирішення актуальних завдань соціально-економічного, інформаційного

розвитку суспільства, а особливо забезпечення національної безпеки та захисту інтересів держави.

Адміністративно-правові засади являють собою сукупність взаємопов'язаних, внутрішньо погоджених основоположних нормативних правових актів, що містять юридичні принципи і норми, спрямовані на адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері діяльності Державного космічного агентства України з метою їх упорядкування та розвитку відповідно до суспільних потреб.

ДКА у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Згідно з Положенням ДКА відповідно до покладених на нього завдань:

- узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до сфери діяльності ДКА, розробляє пропозиції щодо його вдосконалення, готує проекти законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку подає їх Віце-прем'єр-міністру України - Міністру з питань стратегічних галузей промисловості;

- погоджує проекти законів, інших актів законодавства, які надходять на погодження від інших центральних органів виконавчої влади, готує в межах повноважень, передбачених законом, висновки і пропозиції до проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд Кабінету Міністрів України, та проектів законів, внесених на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи;

- забезпечує створення та експлуатацію наземного і космічного сегментів супутникових систем зв'язку, мовлення та дистанційного зондування Землі, контролю і аналізу космічної обстановки, координатно-часового та навігаційного забезпечення;

- вживає заходів до оперативного виявлення джерел небезпек та сприяє в межах своїх повноважень досягненню належного рівня надійності та ефективності систем державного управління в особливий період;

- здійснює міжнародне співробітництво та реалізацію зовнішньої політики у межах своєї компетенції у сфері космічної діяльності;

- здійснює заходи щодо розроблення та функціонування Системи сертифікації космічної техніки України (УкрССКТ), забезпечує суб'єкти космічної діяльності в Україні необхідною нормативною документацією;

- бере участь у здійсненні заходів щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері космічної діяльності;

- забезпечує разом з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади експлуатацію, підтримку та вдосконалення об'єктів космічної діяльності;

- забезпечує ефективне використання науково-технічного і виробничого потенціалу підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління, та створює умови для впровадження космічних технологій у виробництво конкурентоспроможної продукції для потреб внутрішнього та зовнішнього ринку;

- забезпечує утилізацію твердого ракетного палива міжконтинентальних балістичних ракет РС-22;
- забезпечує підготовку підвищення кваліфікації персоналу об'єктів космічної діяльності;
- подає пропозиції до проекту державного замовлення на підготовку фахівців у сфері космічної діяльності;
- забезпечує дотримання вимог законодавства у сфері охорони праці, цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки, охорони навколишнього природного середовища на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;
- веде Державний реєстр унікальних об'єктів космічної діяльності, здійснює державний нагляд за їх станом і використанням, вживає заходів для їх підтримки;
- здійснює реєстрацію космічної техніки;
- здійснює моніторинг та веде банк даних геофізичних спостережень і забезпечує його взаємодію з Національним центром даних системи сейсмічних спостережень і підвищення безпеки проживання населення в сейсмонезбезпечних регіонах;
- здійснює державний нагляд за дотриманням вимог безпеки космічної діяльності;
- здійснює контроль за дотриманням вимог міжнародних договорів України про обмеження і заборону випробувань ядерної зброї, випробувань ядерної зброї на іноземних випробувальних полігонах і здійсненням ядерних вибухів у мирних цілях;
- здійснює функції національного контактного пункту з питань дотримання положень Гаазького кодексу поведінки проти розповсюдження балістичних ракет;
- забезпечує згідно із законодавством функції страхувальника під час проведення обов'язкового страхування об'єктів космічної діяльності (космічна інфраструктура), які є власністю України, а також обов'язкового страхування відповідальності;
- здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю ДКА, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;
- інформує громадськість про свою діяльність, забезпечує взаємодію з інститутами громадянського суспільства та врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики у сфері космічної діяльності;
- сприяє розвитку соціального діалогу, проводить консультації із всеукраїнськими об'єднаннями профспілок і всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців щодо проектів законів, інших нормативно-правових актів з питань розроблення та реалізації державної політики у сфері трудових відносин, оплати праці, охорони праці, соціального захисту;
- організовує наукову, науково-технічну, інвестиційну, інформаційну, видавничу діяльність, пропагування досягнень і передового досвіду, сприяє створенню і впровадженню сучасних інформаційних технологій та комп'ютерних мереж у сфері космічної діяльності;
- здійснює інші повноваження, визначені законом.

ДКА забезпечить ефективний науково-технічний прогрес галузі та залучення державних інвестицій незважаючи на вплив пандемії. Виважені підходи до державного регулювання і управління космічною галуззю дозволять реалізувати весь потенціал. Реалізація галузевих програм і проєктів неможлива без ефективної регуляторної політики.

Список використаних джерел:

1. Про космічну діяльність: Закон України від 15.11.1996 р. № 502/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 1. – Ст. 2.
2. Положення про Державне космічне агентство України: затв. Постановою КМУ від 14.05.2015 р. № 281 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2015-%D0%BF#Text>
3. Про створення Національного космічного агентства України: Указ Президента України від 29.02.1992 р. № 117. *Збірник указів Президента*, 1992 р. № 1.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства юстиції України, Міністерства культури України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів, а також Державного космічного агентства України: Закон України від 16.10.2012 р. № 5461-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5461-17> Норма в редакції 2012 р.
5. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980, С.300.